

SURİYE'DE "İRAN- PYD" TAKTİKSEL ORTAKLIĞI VE PARADOKSLARI

“

İran ile PYD arasındaki ilişki başlangıçta Suriye'de muhaliflere ve Türkiye'ye karşı geliştirilen taktiksel bir iş birliği olarak doğmuşken sonrasında paradoksları ve çatışmaları da barındıran bir ilişkiye evrilmiştir.

”

DR. İSMAİL SARI

Uzman ORSAM

Suriye'de iç savaşın başladığı ilk aylarda muhalifler karşısında rejim güçleri hızla geri çekilirken, 2012 yılından itibaren Lübnan Hizbullahı'nı rejime destek olmak üzere Suriye'ye çağırarak İran, Fatimiyun ve Zey-

nebiyyun Tugayları gibi grupları da savaşa dâhil ederek, yaklaşık 150-200 bin Şii milisiyle savaşın gidişatını diğer faktörlerin de etkisiyle Beşar Esad güçleri lehine değiştirmiştir. Ayrıca İran, Kuzey Irak'ta iyi ilişkiler içinde olduğu Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) de desteğiyle, Suriye muhalefetine katılmama ve bölgedeki rejim karşıtı Kürt grupları bastırma

karşılığında terör örgütü PKK'nın Suriye kolu olan Demokratik Birlik Partisi (PYD) ile Esad yönetimi arasında bir anlaşma yapılmasını sağlamıştır. Böylece Esad yönetimi hem muhalefete karşı mücadele stratejisinin bir parçası olarak hem de Türkiye'nin bölgede nüfuzunun artırmasını engellemek için silahlı kuvvetlerini ülkenin kuzeyinde Kürtlerin çoğunlukta olduğu bazı yerleşim yerlerinden çekerek PYD'ye teslim etmiştir. Dolayısıyla terör örgütü PYD/PKK, Suriye'deki Kürt muhalefetini, "celladımız" dediği Esad rejimine karşı harekete geçirmek yerine Türkiye'ye karşı savaşı için kullanmış, PKK açısından bölge "özerk" kantonlarla bir devletleşme süreci içine girmiştir.

İran'ın Devrim Muhafızları ve büyük ölçüde istihbarat kanalları ile yürüttüğü PYD ile ilişkisi ilk kez PYD lideri Salih Müslim'in, 7-8 Ağustos 2013 tarihinde İran Dışişleri Bakanlığının daveti üzerine Tahran'ı ziyaret ederek üst düzey yetkililerle görüşmesiyle görünür- lük kazanmıştır. Bu görüşmede İran, Müslim'in ifadesiyle PYD ile "dayanışma içinde olma" sözü vermiştir. Yukarıda bahsedilen taktiksel neden hem de "selefi/tekfiri teröristler" olarak nitelediği el-Nusra'ya karşı mücadelesinde Rasulayn/Serekaniye'de PYD'yi destekleyen Tahran yönetimi, IŞİD'in bölgede yükselişiyle de PYD ile ilişkilerini pekiştirmiştir. Ancak PYD aynı zamanda IŞİD/DAEŞ'e karşı mücadele adı altında, ABD

ile de ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Bu süreçte PYD'nin silahlı kanadı Kürt Halk Koruma Birliklerine (YPG) ABD'nin verdiği büyük destek sayesinde sahadaki kontrol alanını tahkim etmeyi ve genişletmeyi başarmıştır. Bölgedeki rakibi Mesud Barzani'ye yakın partilerin oluşturduğu Suriye Kürt Ulusal Konseyi (ENKS) gibi partiler ya kapatılmış ya da baskı altına alınmıştır. PYD alternatif Kürt oluşumlara yaşam hakkı tanımamıştır. Suriye Kürt Ulusal Konseyi (ENKS) Üyesi Nuri Brimo'nun ifadesiyle Esad rejiminden Suriye'nin kuzeyini bir mermi bile atmadan devir alan PKK/PYD terör örgütü, elinde tuttuğu bölgeleri adeta bir zindana çevirmiş, bu süre zarfında ENKS üyelerine saldırıp büroları kapatıp siyasi hayatı dayanılmaz hâle getirmiştir. Brimo, örgütün Suriye'nin kuzeyinde kurduğu karanlık zindanlardaki ENKS tutuklularını Halep'te Esad rejimine teslim ettiğini söylemektedir.

“
Sahada konumunu güçlendiren PYD özerklik girişimini hızlandırırken bunun Suriye'nin parçalanmasına yol açacağı korkusu İran'ı tedirgin etmiştir. Ayrıca İran, Suriye Kürtlerinin kendi huzursuz Kürt nüfusu için bir rol model olmasını da istememektedir.

İRAN-PYD İLİŞKİLERİNDE PARADOKSLAR

PYD, Esad yönetiminden devraldığı Cizre, Ayn el-Arap ve Afrin bölgelerinde 7 Ocak 2014'te "demokratik özerklik" adıyla "kanton yönetimleri" kurduğunu ilan etmiştir. PYD

lideri Salih Müslim, bunun geçici yönetim ilanı olmadığını ancak uygulamanın ilk adımı olduğunu söylemiştir. Ardından terör örgütü IŞİD'den aldığı Telabyad'da dördüncü kantonu kurduğunu açıklamıştır. Sahada konumunu güçlendiren PYD özerklik girişimini hızlandırırken bunun Suriye'nin parçalanmasına yol açacağı korkusu İran'ı tedirgin etmiştir. Ayrıca İran, Suriye Kürtlerinin kendi huzursuz Kürt nüfusu için bir rol model olmasını da istememektedir. Kürt özerkliğine yönelik İsrail ve Amerikan desteği ise İran'ın tedirginliğini daha da arttırmıştır. İran'ın politikası, aynı anda hem Suriyeli Kürtleri hem de Ankara destekli muhalifleri çifte sınırlama ve zayıflatmaya doğru evrilmiştir. Bu politikada muhaliflerin tamamen etkisiz hâle getirilmesi, PYD'nin ise kontrol altında tutulmasını hedeflenmektedir.

Dolayısıyla İran ile PYD arasındaki ilişki başlangıçta Suriye'de muhaliflere ve Türkiye'ye karşı geliştirilen taktiksel bir iş birliği olarak doğmuşken sonrasında paradoksları ve çatışmaları da barındıran bir ilişkiye evrilmiştir. Zaman zaman İran, PYD unsurlarını sınırlamak için sahadaki Şii milisler ile bu unsurlara bazı saldırılar bile düzenlemiştir. Bu ilişki aynı zamanda bölgesel bir rekabetin de izdüşümü niteliğindedir. Suriyeli Kürtler arasındaki rekabetin bölgesel düzeye taşınması ile birlikte bölgesel güçler de konumunu belirlemek zorunda kalmaktadır. Bu bağlamda İran, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nde (IKBY) kendisine müzahir partiler olan KYB ve Goran ile birlikte PKK/PYD çizgisine daha yakın dururken Türkiye, KDP ve ENKS çizgisine daha yakın durmuştur. Bö-

lece, Suriye'nin kuzeyinde, Suriye iç savaşıyla bağlantılı fakat onun dışında ayrı bir "vekâlet savaşı" ortaya çıkmıştır.

“
Tahran yönetimi, Türkiye'ye karşı sürekli Suriye'deki dış güçlerin çekilmesini, toprak bütünlüğünün korunmasını ve terörle mücadeleyi vurgularken, PYD'nin de özerklik arzusundan da bu bağlamda sürekli rahatsız olmuştur. Bu nedenle 2016 yılında PYD'nin Suriye'nin kuzeyinde kontrolünde tuttuğu bölgelerde federasyon ilan ettiğini duyurmasıyla Tahran yönetimi, PYD/PKK'nın federalizm hedefini önlemek, bu yönde ortak çıkara dayalı iş birliğini artırmak için diğer faktörlerin de etkisiyle Türkiye ile yakınlaşmıştır.”

İRAN'IN TÜRKİYE İLE YAKINLAŞMA ARAYIŞLARI

2011 yılından bu yana Esad yönetimini ayakta tutabilmek için tüm gücüyle mücadele eden ve bunu "direniş ekseninin" beka sorununu hâline getiren Tahran yönetimi, Türkiye'ye karşı sürekli Suriye'deki dış güçlerin çekilmesini, toprak bütünlüğünün korunmasını ve terörle mücadeleyi vurgularken, PYD'nin de özerklik arzusundan da bu bağlamda sürekli rahatsız olmuştur. Bu nedenle 2016 yılında PYD'nin Suriye'nin kuzeyinde kontrolünde tuttuğu bölgelerde federasyon ilan ettiğini duyurmasıyla Tahran yönetimi, PYD/PKK'nın federalizm hedefini önlemek, bu yönde ortak çıkara dayalı

iş birliğini artırmak için diğer faktörlerin de etkisiyle Türkiye ile yakınlaşmıştır. İstanbul'da Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile görüşen İran Dışişleri Bakanı Cevad Zarif terörizm ve aşırıcılıkla mücadele konusunda da iki ülke amaçlarının ve bakış açılarının ortak olduğunu ve bu alanda da iş birliği yapılması gerektiğini söylerken "Türkiye'nin güvenliğini kendi güvenliğimiz olarak görüyoruz" ifadelerini kullanmıştır. Çavuşoğlu da PYD'nin federal bölge ilanını sert bir dille eleştirerek "Suriye'yi bölmek istiyorlar. Biz buna karşıyız. Dolayısıyla bu tür girişimlere karşıyız ve karşı olmaya devam edeceğiz. Esad konusunda İran'la farklı düşünebiliriz. Bu konudaki farklılığımızı da gizlemiyoruz. Ama Suriye'de barış konusunda İran'la aynı düşünüyoruz. İran ile Suriye'nin toprak bütünlüğünü destekliyoruz" demiştir. Zarif ve Çavuşoğlu'nun Ağustos 2016'da karşılıklı ziyaretlerinin hemen ardından başlayan Fırat Kalkanı Harekâtı, PYD'nin federasyon ilanına karşı Ankara ve Tahran arasındaki iş birliğinin bir yansıması olarak değerlendirilmiştir.

Ancak İran ve Türkiye'nin PYD'nin federasyon ilanı konusundaki ortak tehdide karşı iş birliği arayışları uzun sürmemiş, İran Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) Suriye'ye yönelik operasyonlarını şiddetle eleştirmeye başlamıştır. Ayrıca İran PYD/PKK ile bağlarını korumuş, iş birliğini genişletme imkânları aramıştır. Örneğin Kasım 2016'da Barzani'nin medya organlarından Bas News'in aktardığı habere göre, haftalık Bas gazetesi, Süleymaniye'deki askerî bir kaynağa dayanırdığı haberinde, Kasım Süleymani'nin terör örgütü lideri Cemil

Bayık'tan Şengal Dağı'ndaki güçlerinin Musul operasyonuna katılmasını talep ettiğini yazmıştır. Haberde, Kasım Süleymani'nin, PKK'nın Musul operasyonuna katılması hâlinde kendilerine silah ve para yardımı yapma sözü verdiği öne sürülmüştür. Söz konusu kaynağın aktarımına göre, terör oluşumu Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) Eş Başkanı Cemil Bayık, PKK'nın bölgedeki gelişmeler çerçevesinde İran'ın içerisinde yer aldığı blokta yer alacağını ifade etmiştir. Haberde, Kasım Süleymani ve Cemil Bayık arasındaki görüşmenin ardından, Irak hükûmeti ve bazı siyasi çevrelerin Bağdat ve bazı bölgelerde PKK'nın askerî üs kurmasına yardımcı olduğu da ileri sürülmüştür. Aynı şekilde, Duhok merkezli Waar TV'nin Suriye rejimi üst düzey yetkililerine dayandırdığı haberine göre, İran Devrim Muhafızları subaylarının PYD denetimindeki Rimelan kasabasında PKK üst düzey yöneticileri ile güvenlik ve iş birliği konularını görüşmek üzere bir araya geldikleri iddia edilmiştir. Konuyla ilgili konuşan Rojava Bağımsız Kürtler Birliği Üyesi Azad Osman ise, 15 Mart'ta Rimelan'da Suriye rejiminin üst düzey yetkilileri bazı İran Devrim Muhafızları subayları ve bölgedeki PKK'lı yöneticilerin bir araya geldikleri, kendi aralarındaki ve bölgedeki askerî gelişmeler ve güvenlik konularını konuştuklarını söylemiştir. Toplantıda Rakka Operasyonu ve Münbiç'in Suriye Ordusuna teslim edilmesinin de görüşülen konular arasında olduğunu vurgulayan Osman, bu toplantının daha önce gerçekleştirilen toplantıların tamamlayıcısı olduğunu belirtmiştir. Osman, toplantıda PKK'nın Şen-

gal'deki varlığı ve buna karşı gelişen çabaların da taraflarca konuşulduğunu söylemiştir.

“

Tahran yönetimi Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki PYD/PKK ile mücadelesini birkaç nedenden dolayı istemektedir. Buna göre; birincisi ABD ve İsrail'in desteklediği PYD'yi bölgeden çıkarmanın Esad rejimi için güçlüdür. İkincisi PYD'ye nazaran Suriye'nin toprak bütünlüğünü vurgulayan Türkiye, İran'ın bazı tereddütleri olsa da sonunda bölgeden çıkabilir.

”

İRAN'IN MUHTEMEL ÖRTÜK HESAPLARI

2019 Ekim'inde İran Dışişleri Bakanı Cevad Zarif, Türkiye ile Suriye arasında imzalanan “Adana Mutabakatı” olarak bilinen 1998 Güvenlik Anlaşması'nı Türkiye-Suriye sınırında barışçıl bir şekilde güvenliği sağlamak için yasal bir çerçeve olarak göstermiştir. Anlaşmaya göre dönemin Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad, terör örgütü PKK'nın Suriye'deki üslerini kapatmayı ve Abdullah Öcalan'ı ül-

keden çıkarmayı taahhüt etmiştir. İran günümüzde de Türkiye ile Suriye arasındaki yapılmış olan bu mutabakata çeşitli vesilelerle gönderme yapmaktadır. Ayrıca Ankara'nın Suriye'nin egemenliğini açıkça ihlal ettiğini sürekli dillendirse de paradoksal şekilde Tahran yönetimi Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki PYD/PKK ile mücadelesini birkaç nedenden dolayı istemektedir. Buna göre; birincisi ABD ve İsrail'in desteklediği PYD'yi bölgeden çıkarmanın Esad rejimi için güçlüdür. İkincisi PYD'ye nazaran Suriye'nin toprak bütünlüğünü vurgulayan Türkiye, İran'ın bazı tereddütleri olsa da sonunda bölgeden çıkabilir. Ayrıca terör örgütü YPG'nin temel parçası olduğu Suriye Demokratik Güçleri (SDG), son yıllarda İsrail ile yakın ilişkiler kurmuştur. Irak'taki İran destekli Şii milislere yönelik bir dizi İsrail insansız hava aracı ve füze saldırısının Suriye'nin kuzeydoğusundaki Kürtlerin elindeki bölgelerden başlatıldığı iddia edilmektedir. Son tahlilde, eğer Türkiye PYD/PKK'yı Suriye'den çıkarırsa, kuzeydoğu Suriye'nin İsrail'in bölgedeki İran varlığına ve çıkarlarına karşı saldırılar düzenlemesi için bir fırlatma rampasına dönüşmeyeceğinden emin olabilecektir. ■